

ПЕРШЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ ПІСЕНЬ З БОЙКІВЩИНИ

Світлана ХОМЕНКО
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка,
фольклористка, культурологиня

**Бойківські народні пісні.
Записи та впорядкування Василя Сокола.
Львів, 2020. Т. 1. 474 с.**

Бойківщина — історико-етнографічний регіон України, межі якого за сучасним територіальним поділом окреслюються Рожнятівським, Долинським і південною частиною Калуського районів Івано-Франківської області; Сколівським, Турківським, Старосамбірським, південною частиною Стрийського, Дрогобицького та Самбірського районів Львівської області; гірськими районами Закарпатської області (Міжгірський, Воловецький, більша частина Великоберезнянського).

Дослідження та окремі записи фольклору з цього регіону були в XIX—XX ст., однак спеціальні публікації народнопісенного спадку цього краю активізувалися з 1970—1980-х років виданнями Ю. Корчинського, М. Ільницького, Г. Дем'яна. Низку збірок уклали В. Сокол: «Фольклорні матеріали з отчого краю» (1998), «Народні пісні з батьківщини Івана Франка» (2003), «Народні пісні з голосу Параски Павлюк» (2009), «Волосянка у фольклорі та говірці» (2016), «Зелені гори, не тужіть за нами» (Народні пісні з с. Довге та околиць; 2019).

Сучасним науковим зібранням народних пісень стала книга «Бойківські народні пісні. Записи та впорядкування Василя Сокола», присвячена дружині-бойкині Ганні Сокол. Читач може познайомитися з раніше не опублікованим, автентичним словесним і музичним матеріалом, який фольклорист зафіксував на магнітну стрічку в 1980-х роках зі східних та північно-західних районів цієї території. Книга відкривається ґрунтовною вступною статтею «Цінне зібрання народних пісень з Бойківщини», в якій подано історію записування усної словесності, публікацій та жанрово-тематичний огляд зафіксованого матеріалу. Вартість збірки полягає в тому, що вона є першим узагальненим виданням неопублікованих зразків з репертуару бойків (на основі записів з с. Яблунька, Гута, Ясень, Студинка Івано-Франківської області та с. Мшанець, Галівка, Грозьова Львівської області), яке дає об'ємне уявлення про жанрово-тематичний склад фольклору карпатської зони. До того ж, усі пісні подані з мелодіями.

Згідно із загальноприйнятою тенденцією, упорядник наводить пісенні зразки відповідно до належності кожного з них до певного жанру та циклу. Серед розмаїття записів виокремлено календарно-обрядові (колядки, щедрівки), родинно-обрядові (весільні, похоронні) та ліро-епічні (історичні пісні, балади, пісні-хроніки). Великий пласт родинно-побутової лірики складають пісні про кохання, родинне життя,

колискові та жартівливі, соціально-побутові (козацькі, чумацькі, рекрутські, солдатські, тюремні, наймитські). Завершує збірку зібрання коломийок та пісень літературного походження.

Одразу можна пересвідчитись, що цикл зимового обрядового фольклору бойків, зокрема колядки та щедрівки, адресовані господареві, господині, парубкові, дівчині та християнсько-релігійні, збережений достатньо повно. У колядках гасді можна простежити господарську та хліборобську тематику, а також вплив християнства на архаїчні тексти (введення образів св. Петра і Павла, Господа, Ісуса Христа та Святої Пречистої, що волів виганяють, їсти носять тощо). Своєю чергою господині співають про домашній добробут, духовність родини. Колядки та щедрівки парубкові та дівчині багаті побажаннями кращої долі та скорого весілля, уславленнями хоробрості хлопця та дівчої краси, працьовитості. Як значив упорядник, зразки християнсько-релігійних колядок («Нині сі з'явила», «Як Ісус родився») подані зі слідами літературних редакцій, проте описують місцеві етнографічні, побутові реалії. Також наведена одна пісня з вечорниць «Січені вечорниці, січені, січені» з доданим описом молодіжних забав: «качели» та «млина».

Небагато записів вміщено в родинно-обрядовий цикл: весільні (сім пісень), які супроводжують коровайний обряд («Спечит мені, моя мамо, колачі»),

і ті, що не пов'язані безпосередньо з конкретними обрядодіями, та поховальні (п'ять пісень, включно з варіантами).

Комплекс ліро-епічних пісень доволі скромно представлений двома історичними піснями («Ой п'є Байда мід-горілочку», «Прип'яв коня до явора») та трьома історичними баладами («У містечку Богуславку», «В Станіславі на риночку капелія йграла», «Ой попід гай зелененький»). Натомість надзвичайно багато балад про життєві події у шлюбній, родинній та громадській сферах. Зразками про дошлюбні взаємини та кохання давнього пласта є «Вівчар вівці заганяє» і «Ой учора ізвечора», в яких змальовано отруєння чарами парубка та його смерть. Також поширені мотиви від'їзду козака та самогубство закоханих, які були розлучені батьками. Низка творів має дидактичну функцію — застереження, заборону втечі молодих дівчат з мандрівними спокусниками. Цікавою та рідкісною є балада про жінку розбійника, яку вбив її чоловік, з несподіваним опришківським мотивом наприкінці («Там за лісом, там за двором»). З локальною деталізацією зображуваних подій наведені приклади бойківських пісень-хронік про військову службу, втопленого сина, долю приймака, картоплю, козу, моду тощо.

Розділ «Родинно-побутова лірика» у збірці налічує сотню пісень про кохання, у яких центральні персонажі — ідеалізовані образи гарної, працьовитої дівчини та парубка «козацького стану». Основою багатьох сюжетів виступає конфлікт закоханих з батьками («Взяло дівча ведра») та соціальна нерівність («Богаче, богаче, не ходи до мене», «Пливе качка біла»).

У піснях родинного життя можемо почути про складну долю жінки-матері («З замолоду-м бідувала, бо-м кохала діти»), стосунки свекрухи та невістки («У чужі стороні» — мати намовляє сина «пити горілку» та «бити жінку», а той відмовляє, бо «на те я брав, щоб любив і шанував»), конфлікти між чоловіком та дружиною — тема пияцтва («Зацвіла ружа трояка») тощо.

Характерна риса бойківських колискових пісень — коломийковий спів («Летів пташок попід дашок та й сів на калину»). Ці тексти просякнуті любов'ю матері до дитини, заклинаннями кращої дитячої долі, щастя, здоров'я. Кумедно зображено життєві перипетії чоловіка та дружини, діда та баби,

кума та куми у жартівливих піснях, більшість з яких має ознаки новотворів.

Масив соціально-побутових пісень представлено козацькими, рекрутськими, наймитськими та заробітчанацькими. Доволі незвичним для даного регіону є побутування двох чумацьких пісень, зокрема цікавого варіанту з с. Яблунька Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. «Ой їхав джуман», у якій «Дон» перетворився на «діл»: «Ой їздив джуман / Сім літ по долу. / Та й не мав він пристанівку / На одну добу».

У рекрутських та солдатських піснях досить повно відбилися історичні реалії бойків: згадка про жовнірів (Ой там під лісом») та цисаря, який не відпускає солдатів додому («Задзвонили ключі вночі, на море падучи»). У заробітчанацьких згадується про тяжку трудову еміграцію до Америки кін. ХІХ — поч. ХХ ст. («Ой в неділю, неділійку», «Добре би нам било у ті Гамериці»).

Неможливо уявити фольклорну пісенну традицію Бойківщини, як і всього Карпатського регіону, без коломийок — коротких дворядкових пісеньок, які виконувалися до танцю, у горах тощо та коломийкових в'язанок. У цьому регіоні побутує два осно-

вних види: «співанка» — більш мелодизована та «до танцю» або «обертанка» — з чітким ритмом та пришвидшеним темпом виконання, який з відповідними рухами утворює синкретичне явище. Переважну більшість записаних коломийкових в'язанок з Бойківщини можна віднести до першого типу, у яких описуються суспільні настрої, переживання та елементи особистого життя: «Нема співу веселого, як та коломийка, / Вона душу вириває з могого серденька. / Ой нагадай, мій миленький, як ми ся любили, / Понадвоє, понатроє ся ябличком ділили» («Ой ни штука заспівати, а не штука вдати»). Три зразки («Через гори високії летіли індики», «Ой дівчино, люб'ю тя, брати тя ни буду», «Відти гора, відти гора, а відти бучища») мають виразний танцювальний характер.

Наприкінці відзначимо, що східні та північно-західні райони Бойківщини рясніють автентичним та «живим» словесно-музичним матеріалом. За словами упорядника, готується до видання другий том бойківських пісень з південних, північних та центральних теренів. Подвижницька праця Василя Сокола як збирача і дослідника фольклору заслуговує на особливу шану й дяку.